

Nowe przestrzenie – nowe możliwości! Czy warto inwestować w biblioteki?

Warto inwestować w biblioteki! Dlaczego? Bo warto inwestować w ludzi. Biblioteka to przestrzeń społeczna, miejsce darmowego dostępu do kultury, wiedzy, informacji i technologii, sprzyjające rozwojowi społeczeństwa. Nakładów poniesionych na biblioteki nie należy zatem traktować jako zbędnego kosztu, a raczej jako inwestycję w kapitał ludzki. Inwestycję, która zwróci się w postaci wykształconych, kreatywnych i zaangażowanych obywateli. Dla bibliotekarzy to truizm. Jednak nie wszystkich przekonują te argumenty. Być może do zmiany zdania nakłonią ich twarde dane, które postanowiliśmy przeanalizować w tej części publikacji.

Modernizacja bibliotek ma na celu poprawienie jakości funkcjonowania i rozwijanie oferty książnic, z uwzględnieniem nowych trendów technologicznych. Poprawa walorów estetycznych, rozbudowa bazy infrastrukturalnej oraz wprowadzenie nowej oferty, z założenia mają zwiększyć atrakcyjność placówek. Biblioteki dzięki temu powinny stać się miejscami chętniej odwiedzanymi i integrującymi lokalną społeczność. Niniejszy rozdział jest próbą odpowiedzi na pytanie: czy i w jakim zakresie przeprowadzone modernizacje lubuskich bibliotek, zaprezentowanych w poprzednim rozdziale, miały wpływ na poprawę ich funkcjonowania. Czy zmiany pozytywnie wpłynęły na wzrost liczby użytkowników, udostępnień zbiorów? Czy wzbogaciła się oferta kulturalna i edukacyjna biblioteki? Do oceny efektywności przeprowadzonych w bibliotece zmian posłużyły dane statystycznych poszczególnych placówek, publikowane przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w corocznych informatorach statystycznych¹ oraz dane gromadzone w ramach projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek².

Część bibliotek lubuskich została poddana modernizacji w latach 2016-2017 (Kostrzyn, Niegosławice, Szczaniec, Zwierzyn). Biblioteki te działają zbyt krótko aby móc dokonać rzetelnej oceny skutków przeobrażeń jakie przeszły. Wnikliwa ewaluacja wymaga przynajmniej kilkuletniej perspektywy czasu. Badaniu poddano zatem biblioteki, które wyremontowane zostały przed rokiem 2015. Spośród tej grupy wyodrębnić można biblioteki, które przeszły gruntowną, czy wręcz rewolucyjną modernizację, wiążącą się ze zmianą dotychczasowej siedziby (Kargowa, Nowa Sól, Wschowa). To właśnie te biblioteki poddaliśmy szczegółowej analizie.

---

¹ Informatory statystyczne dostępne są na stronie internetowej: <http://dbaim.biblioteka.zgora.pl/index.php/2014-05-30-14-37-21/statystyki> [dostęp 12.06.2018]

² <http://afb.sbp.pl> [dostęp 12.06.2018]

Nowoczesna biblioteka przyciąga użytkowników. Liderem w tym zakresie jest BPMiG Wschowa, która zanotowała najwyższy skok zainteresowania użytkowników po zakończeniu modernizacji. Nowo wyremontowaną bibliotekę do użytku oddano w 2013 r. Już w roku kolejnym odnotowano tu wzrost liczby użytkowników o 38% oraz liczby wypożyczeń na zewnątrz o 4,1%, w stosunku do roku poprzedzającego modernizację. Dyrektor BPMiG we Wschowie Ilona Ratajczak podkreślała:

Rok 2014 to niewątpliwie bardzo dobry okres w działalności wschowskiej biblioteki. Zarejestrowanych zostało o ponad 900 użytkowników więcej niż w roku 2013. Odnotowaliśmy także wzrost wypożyczeń na zewnątrz: książek o 5250 egz. i audiobooków o 388 sztuk. W porównaniu z 2013 rokiem znacznie wzrosła liczba odwiedzin w bibliotece. Atrakcyjnie zaprojektowana nowa siedziba placówki wzbudza duże zainteresowanie. Ciekawie zaaranżowane wnętrza, nowoczesne wyposażenie – szczególnie multimedia, interesująca oferta działań promujących książkę i bibliotekę oraz bogaty, na bieżąco aktualizowany, księgozbiór przyciągają licznie nie tylko mieszkańców miasta i gminy Wschowa³.

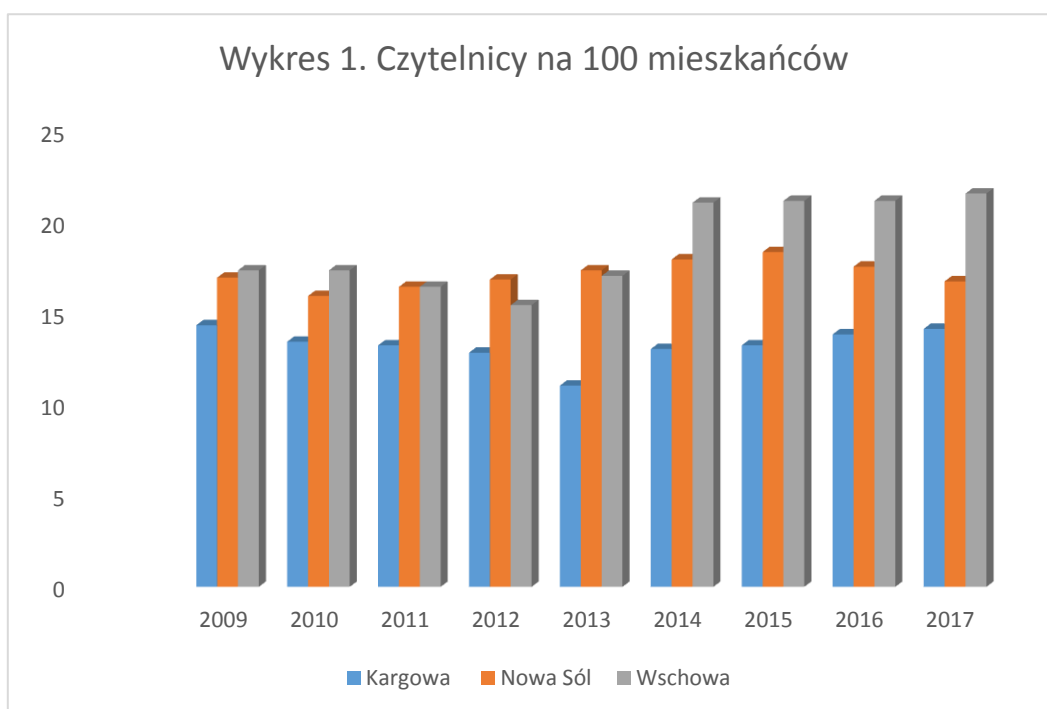
Jak się okazuje, wzrost liczby użytkowników to nie jedynie efekt chwilowego zachwycenia się atrakcyjną przestrzenią, wypełnioną nowoczesnymi technologiami. Zainteresowanie mieszkańców nie ograniczyło się bowiem do zaspokojenia ciekawości biblioteczną rewolucją. Jak pokazują dane statystyczne, biblioteka we Wschowie utrzymuje stałą grupę odbiorców usług, przy rosnącej (poza małymi wyjątkami) liczbie wypożyczeń zbiorów (zob. Wykres 1).

Również w Kargowej zauważyć można pozytywne trendy. W 2013 r. oddano tu do użytku nowoczesną bibliotekę multimedialną (mediatekę), zlokalizowaną w wyremontowanych pomieszczeniach dawnego Kina „Światowid”. Od momentu utworzenia GBP notuje wzrost liczby czytelników oraz wypożyczeń zbiorów.

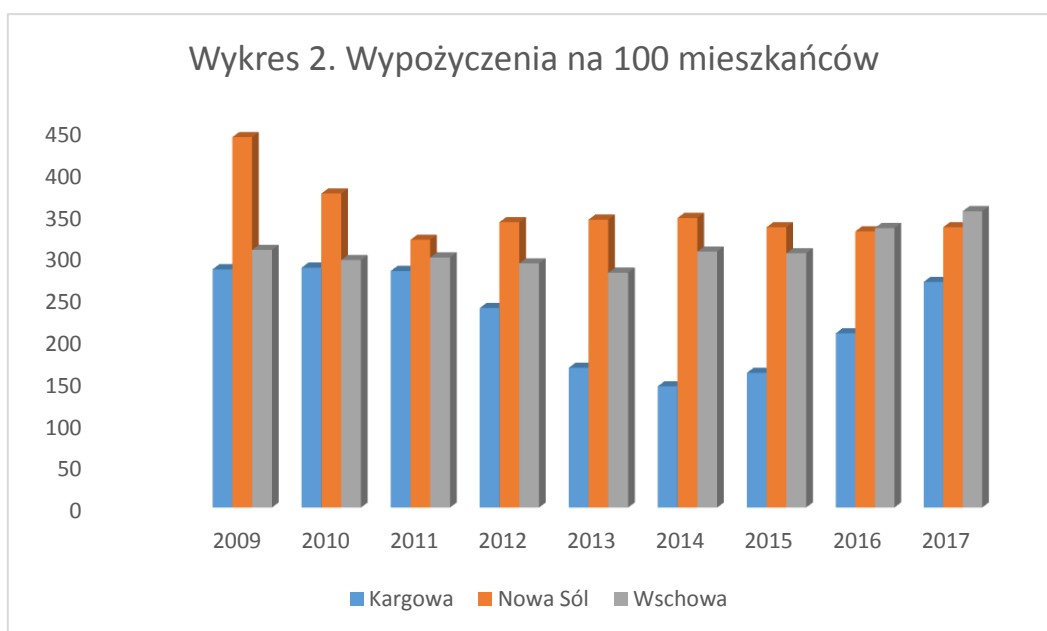
W Nowej Soli w 2011 r. oddano do użytku nową siedzibę Miejskiej Biblioteki Publicznej w odrestaurowanym budynku. Tu również w pierwszych latach po modernizacji liczba użytkowników systematycznie rosła. Co prawda od 2016 r. trend uległ odwróceniu i biblioteka zanotowała niewielki ubytek użytkowników, przy jednoczesnym stabilnym poziomie wskaźnika wypożyczeń zbiorów.

---

³ Archiwum Zakładowe Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Analiza opisowa z działalności Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wschowie w 2014 roku.

Źródło: Oprac. na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

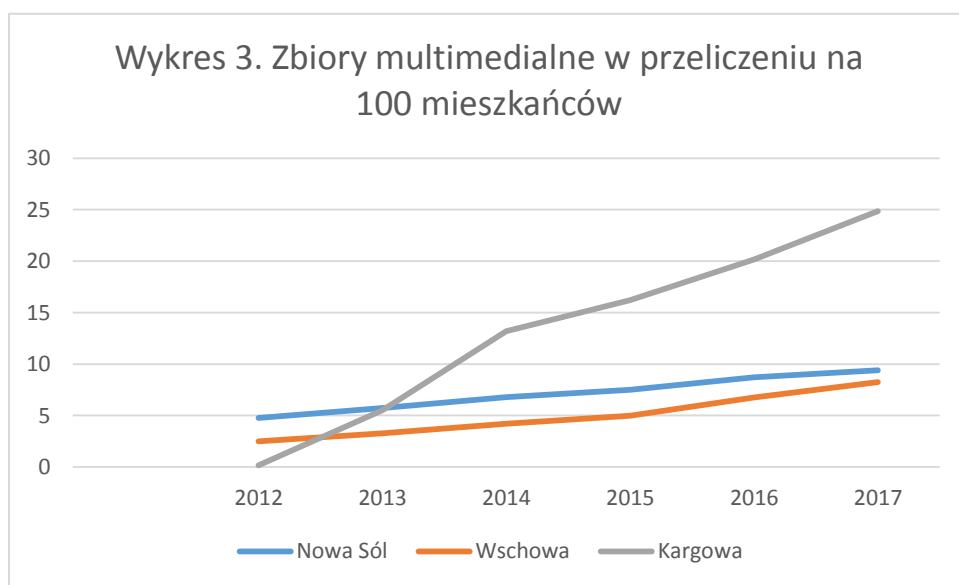

Źródło: Oprac. na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

Modernizacje bibliotecznych obiektów stały się również okazją do przemodelowania funkcji tych instytucji w kierunku bibliotek hybrydowych. Określenie „hybryda” nasuwa skojarzenie z czymś, co składa się z różnych elementów, często do siebie niepasujących⁴. Jest

⁴ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/hybryda.html> [dostęp 15.06.2018]

jak dziwołag, który łączy w sobie cechy różnych gatunków⁵. Również w przypadku omawianych bibliotek zintegrowano ze sobą pozornie odległe od siebie rzeczywistości: tradycję i nowoczesność, papier i pamięć cyfrową, przestrzeń rzeczywistą i wirtualną⁶. We wszystkich omawianych powyżej bibliotekach oprócz tradycyjnej oferty w postaci książek i czasopism drukowanych dostępne są zbiory multimedialne w formie audiobooków, filmów, muzyki oraz gier komputerowych. Przyrost zbiorów multimedialnych w poszczególnych latach prezentuje Wykres 3.

Źródło: Oprac. na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

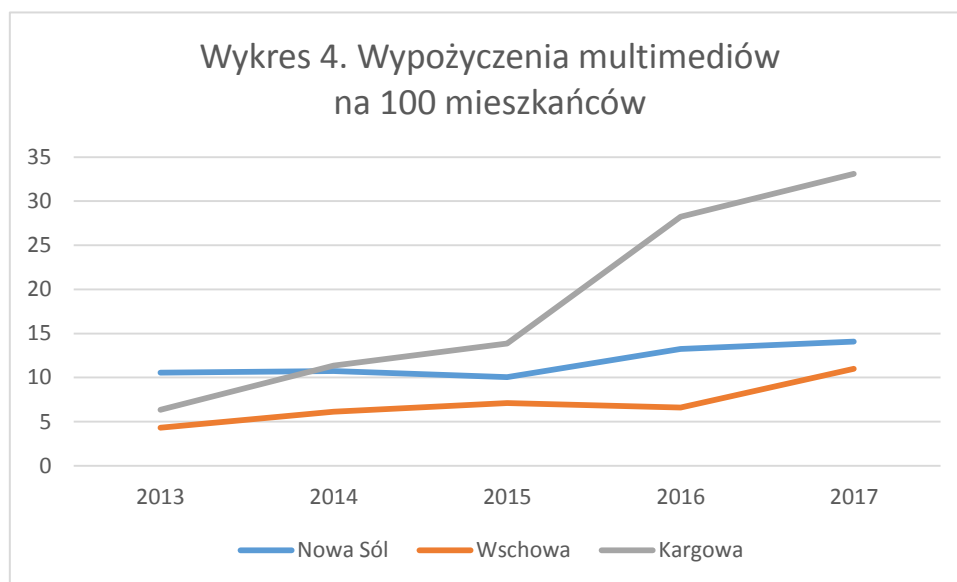
Na uwagę zasługuje wysoka wartość wskaźnika gromadzenia zbiorów multimedialnych w przypadku GBP w Kargowej. Przed modernizacją multimedia były praktycznie nieobecne w bibliotecznej ofercie. Stworzono tu jednak przestrzeń, która połączyła funkcje tradycyjnej biblioteki, mediateki i kina studyjnego. Tradycyjne zbiory drukowane wzbogacone zostały audiobookami, muzyką, filmami, gramami i aplikacjami edukacyjnymi⁷. Wysoki wskaźnik gromadzenia multimediiów w Kargowej koreluje z rosnącą liczbą wypożyczeń tego typu zbiorów (Wykres 4). Coraz większą popularnością wśród użytkowników cieszą się audiobooki. Jeszcze nie tak dawno książki do słuchania przeznaczone były przede wszystkim dla osób niewidomych. Dziś grupa miłośników tego rodzaju kontaktu z literaturą znacznie się

⁵ M. Jarosz, *Słownik wyrazów obcych*, Wrocław 2001, s. 311.

⁶ Więcej na temat hybrydowego modelu biblioteki zob.: G., Piotrowicz, *Model hybrydowy jako optymalny wariant funkcjonowania i rozwoju współczesnej biblioteki akademickiej*, [w:] *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Rzeszów-Czarna, 1-3 czerwca 2005 r.*, [oprac. materiałów E. Bieniasz, K. Serwatko, B. Jaskowska], Rzeszów 2005, s. 11-24.

⁷ M. Kwiecień, *Mediateka Światowid. Nowa biblioteka w Kargowej*, „Bibliotekarz Lubuski” 2013, nr 2, s. 15-16.

poszerzyła. Korzystają z nich także osoby aktywne fizycznie (np. uprawiający sport), aktywne zawodowo (np. często podróżujące), osoby zajmujące się pracami domowymi, a także dzieci, i młodzież szkolna, która chętnie sięga po lektury szkolne w tej formie⁸.

Źródło: Oprac. na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

W ostatnich latach w środowisku bibliotekarskim popularność zdobyła socjologiczna koncepcja „trzeciego miejsca”, autorstwa Raya Oldenburga. Mówi ona o tym, że człowiek funkcjonuje w obrębie trzech sfer: domu, pracy (szkoły) i trzeciego miejsca, w którym spędza wolny czas. „Trzecie miejsce” z powodzeniem zagospodarować może także biblioteka. Atrakcyjne przestrzenie, bogate zbiory, ale również ciekawa oferta działań kulturalnych powoduje, że biblioteka staje się ważnym miejscem w życiu ludzi. Mogą do niej przyjść nie tylko wypożyczyć zbiory na różnych nośnikach, ale również uczestniczyć w wydarzeniach społecznych i kulturalnych lub najzwyczajniej spędzić miło czas ze znajomymi, zrelaksować się oglądając interesujący film, słuchając muzyki, grając w gry. Przed przeprowadzką do zmodernizowanych obiektów analizowane biblioteki funkcjonowały zazwyczaj w ciasnych, często niedostosowanych do bibliotecznych potrzeb lokalach. Warunki te nie sprzyjały rozwijaniu dodatkowej działalności kulturalnej i edukacyjnej lub mocno je ograniczały. Odpowiednio zaprojektowana funkcjonalna przestrzeń dała księżnicom możliwość poszerzenia swojej oferty w tym zakresie, a potwierdzają to dane statystyczne (Tabela 1-2)

Tabela 1. Liczba wydarzeń kulturalnych w latach 2013-2017

⁸ A. Żukowska, *Audiobooki w bibliotece. Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza*, Warszawa 2012, s. 21-30.

Biblioteka	2013	2014	2015	2016	2017
Kargowa	26	47	79	73	65
Nowa Sól	29	92	163	70	55
Wschowa	77	212	198	139	239

Źródło: Oprac. na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

Tabela 2. Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w latach 2013-2017

Biblioteka	2013	2014	2015	2016	2017
Kargowa	400	1050	3110	2520	2740
Nowa Sól	500	7064	4654	1645	2242
Wschowa	1242	2807	3308	1365	3117

Źródło: Oprac. na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

Estetyka wnętrza, różnorodność zbiorów, obecność nowych technologii oraz bogata oferta kulturalna – wszystkie te czynniki mają wpływ na atrakcyjność biblioteki i z pewnością przekładają się także na ogólną liczbę odwiedzin. Szczególny wzrost odwiedzin widoczny jest zazwyczaj w okresie bezpośrednio po uruchomieniu zmodernizowanej placówki. Ciekawość zmian, chęć odwiedzenia nowego, atrakcyjnie zaaranżowanego miejsca przyciąga także osoby, które na co dzień nie korzystają regularnie z usług bibliotek. Część z nich zachęcona bogatą ofertą z pewnością wraca. Świadczy o tym chociażby przykład biblioteki we Wschowie, której od momentu otwarcia towarzyszą stałe wzrosty liczby odwiedzin. Rocznie biblioteczne progi przekracza średnio: w bibliotece w Nowej Soli ponad 79 tys. osób, we Wschowie ponad 42 tys. osób, w Kargowej 11 tys. osób⁹. Należy przy tym podkreślić, że wskaźniki odwiedzin w wymienionych placówkach plasują się powyżej średniej wojewódzkiej¹⁰.

Gościeszowice, Kostrzyn, Szczaniec i Zwierzyn to miejsca, w których również praktycznie od podstaw powstały nowoczesne placówki. Książnice te uruchomiono w 2017 r. i na efekty bibliotecznych przeobrażeń trzeba będzie jeszcze trochę poczekać. Już dziś widoczne są jednak pozytywne skutki przeprowadzonych zmian. „Wieś gminna niesie, że w ciągu pierwszych dwóch miesięcy w Mediatece w Szczaniecu zarejestrowało się tylu czytelników, ilu przez cały rok w poprzedniej siedzibie” – pisze w „Poradniku Bibliotekarza”

⁹ Opracowano na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze za lata 2014-2017

¹⁰ Na podstawie danych WiMBP im. Cypriana Norwida zebranych w ramach projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek

Monika Simonjetz, instruktor WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze¹¹. Warto dodać, że jeszcze na etapie planowania część mieszkańców oprotestowała pomysł stworzenia Mediateki, w miejscu, które do tej pory służyło jako sala do organizowania rodzinnych uroczystości. Dziś biblioteka tętni życiem, służy lokalnej społeczności jako miejsce spotkań, jest swoistym centrum społecznym miejscowości. Jeszcze w 2015 r. książnica odnotowała 3170 odwiedzin. W roku otwarcia odwiedziło ją ponad 8 tys. osób. Nikt już chyba nie pamięta o protestach, a wszelkie wątpliwości co do słuszności inwestycji zostały rozwiane. Również w GBP w Zwierzynie zaobserwować można korzystne zjawiska. Tu również wyraźnie wzrosła liczba odwiedzin. W roku 2016 tutejszą książnicę odwiedziło 9844 osób. W roku kolejnym liczba ta przekroczyła już 15 tys. odwiedzających. W ślad za tym wzrosła również liczba wypożyczeń zbiorów (z 7849 w 2016 r. do 8534 w 2017).

Powodzenie przeprowadzanych zmian w bibliotece uwarunkowane jest wieloma elementami. Podstawą jest energia i kreatywność kadry bibliotecznej, otwartej na zmiany i wyzwania. Do tanga trzeba jednak dwojga. Bez wsparcia i udziału w przedsięwzięciu władz samorządowych, które rozumieją potrzebę inwestowania w kulturę, jako istotnego elementu życia społecznego, przeprowadzenie bibliotecznej rewolucji będzie dość trudne, a wręcz niemożliwe. Do tego potrzebny jest również odpowiedni projekt, wizja, idea. W tym pomóc może profesjonalny projektant wnętrz, który przy współpracy bibliotecznej kadry zaplanuje odpowiednio przestrzeń, uwzględniając potrzeby biblioteki, nadając jednocześnie przestrzeni atrakcyjny kształt (np. Wschowa). Modernizacja biblioteki aby zakończyła się powodzeniem nie może ograniczać się jedynie do remontu pomieszczeń: wymalowania ścian, wstawienia nowych mebli. Bez wypełnienia odnowionej przestrzeni treścią trudno będzie osiągnąć sukces.

---

¹¹ M. Simonjetz, *Szczaniec – dążenie do lepszej jakości i niezgoda na zmiany, a w efekcie biblioteka spełnionych marzeń*, „Poradnik Bibliotekarza” 2017, nr 6, s. 31.